

імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 99. – С. 201–207.

6. Ситников А. П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психотехнология / Алексей Петрович Ситников. – М.: Технологическая школа бизнеса, 1996. – 428 с.

7. Технологія тренінгу / Упоряд.: О. Главник, Г. Бевз / За заг. ред. С. Максименко. – К.: Главник, 2005. – 112 с.

ВІБЛІОГРАФІА

1. Artiushyna M. V. Rosvytok hotovnosti do innovatsiinoi diialnosti shliakhom treninhovykh metodyk navchannia// Pedagogichnyi dyskurs, – 2009. – вип. 5. – S. 12–17.

2. Bila O. Do pytannia pro vvedennia navchalnykh treninhiv u poetapnyi protses profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv sotsionomichnoi sfery // Sbirnyk naukovykh prats Umanskooho derzhavnoho pedagogichnoho universytetu, – 2014. – № 3. – S. 30–37.

3. Levshyn M. M. Vidobrazhennia treninhu v systemi navchalno-metodychnoho sabespechennia vyshchoho navchalnoho saklady // Problemy suchasnoho pidruchnyka. – 2014. – вип. 14. – S. 366–380.

4. Makshanov S. I. Psichologiiia treninhu: [monohrafiia]. – Sankt-Peterburg: Obrosovaniie, –1997. – 238 s.

5. Seniovska N. Treninh yak perspektyvna forma orhanisatsii navchannia (na material laboratorno-praktychnykh saniat s pedahohiky // Naukovi sapysky [Kirovohradskoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka], seria: Pedahohichni nauky, –2011.– вип. 99. – S. 201–207.

6. Sitnikov A. P. Akmeologichny'j treninh: Teoriia. Metodika. Psichotexnologiiia. – Moskva, 1996. – 428 s.

7. Texnologiiia treninhu. –Kyiv: Hlavnyk, 2005. – 112 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Омельяненко Світлана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та психології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

УДК 378.147

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Наталія ОМЕЛЬЯНЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку українського суспільства висуває нові, все більш високі вимоги до підготовки фахівців, в тому числі й авіаційних. Особливої важливості набуває питання про володіння іноземною мовою авіаційними фахівцями у зв'язку із зростанням інтенсивності міжнародних польотів і розширенням зв'язків України із світовою спільнотою. Програма з іноземних мов для авіаційних вищих навчальних закладів передбачає розвиток у курсантів мовленнєвої компетенції, під якою розуміють уміння користуватися лінгвістичною системою з метою спілкування відповідно до ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «мовленнєва діяльність» глибоко досліджений О. Леонтєвим [2]. Поняття «мовна компетенція», як внутрішня ментальна грамадика індивіда, що введений Н. Хомським [4], тісно пов'язаний із поняттям «мовленнєва компетенція», яка визначається О. Залевською як знанням правил використання мовних знаків [1]. Мовленнєва компетенція введена для розкриття поняття, що передбачає володіння мовними засобами носієм мови. Активне практичне дослідження та застосування поняття мовленнєвої компетенції отримало у теорії та практиці навчання мови (Г. Богін, А. Богуш, М. Девдера, І. Зимня, О. Кучерук, М. Пентелюк, Н. Шацька, Н. Юрійчук та ін.).

Питання підготовки фахівців авіаційної галузі досліджувалися А. Вітряком, Є. Кмітою,

О. Ковтун, М. Ломакіною, Г. Пашенко, Т. Плачидою, В. Півень, Т. Тарнавською. Проте, залишається мало дослідженою проблема формування мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців авіаційної галузі із урахуванням специфіки вивчення професійної англійської мови.

Мета статті – аналіз умов ефективного формування мовленнєвої компетенції майбутніх фахівців авіаційної галузі у процесі вивчення авіаційної англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Особливістю навчання іноземної мови як навчального предмета в авіаційному вищому навчальному закладі є те, що курсанти майже завжди усвідомлюють доцільність її вивчення; у них є чітка обґрунтованість цілей і набору умінь, якими повинен володіти фахівець. Трансформації зовнішньої мотивації у внутрішню сприяє організація спілкування, а надалі внутрішня мотивація оволодіння іноземною мовою може перейти в мотивацію спілкування іноземною мовою.

Визначаємо такі етапи розвитку мотивації навчальної діяльності курсантів та відповідні їм дидактичні завдання викладача англійської авіаційної мови. На першому етапі формування мотивації завдання викладача полягає у формуванні позитивного ставлення курсантів до знань, умінь і навичок, до процесу пізнавальної діяльності. З цією метою ми радимо використовувати метод бесіди про важливість і невід'ємність знання англійської мови у їх

професійному житті, специфічні особливості володіння англійською мовою як базовою мовою авіаційного фахівця.

Основна мета другого етапу полягає у тому, щоб викликати у курсантів інтерес до пізнавальної діяльності, до засвоєння способів і прийомів набуття нових знань і умінь. Досягненню поставлених цілей сприяє весь спектр навчально-виховних методів, як психологічних, так і дидактичних. Особливу увагу тут звертаємо на застосування ділових ігор, вправ на аудіювання і говоріння як основних видів мовленнєвої діяльності у підготовці авіаційних фахівців льотного та диспетчерського складу.

На третьому етапі цілі навчання повинні спрямовуватись на розвиток мотивації пошукової діяльності. Важливо не тільки викликати в курсантів інтерес до знань, але й сформувавши потребу в самостійному набутті нових знань, у теоретичному мисленні, узагальнених алгоритмах пізнавальної діяльності. Розв'язання цього завдання можна досягти, наприклад, за допомогою вивчення матеріалів професійно-спрямованих статей із сучасних авіаційних видань,

Управління розвитком мотивації курсантів значною мірою залежить від сформованості в них особистісного смислу учіння. Особистісні потреби стають своєрідним фільтром, крізь який пропускається навчальна інформація, що тільки тоді стає предметом засвоєння, коли набуває особистісної значущості, стає життєво необхідною. Найбільш важливими умовами перетворення інформації в особистісну цінність є її корисність (усвідомлення практичної значущості) та новизна (відкриття для себе нового).

Ми визначаємо такі психолого-педагогічні умови формування у курсантів авіаційних вищих навчальних закладів позитивних мотивів вивчення авіаційної англійської мови: 1) уточнення спільно з курсантами цілей вивчення авіаційної англійської мови; 2) включення діяльності з оволодіння іноземною мовою в провідну діяльність курсантів, яка має для них особистісний смисл, та розкриття на цій основі реального зв'язку цілей засвоєння мови з мотивами професійного становлення; 3) опора на зразки ведення радіообміну в реальних умовах виконання польоту, реалізація принципу емоційності, врахування людського фактору як основного у забезпеченні безпеки польотів; 4) використання комунікативно спрямованих видів роботи, що стимулюють мовленнєву активність курсантів; 5) моделювання ситуацій майбутньої професійної діяльності; 6) запровадження критеріально-орієнтованого тестування навчальних досягнень курсантів в галузі

володіння загальною та професійною англійською мовою за основними видами мовленнєвої діяльності для авіаційного фахівця: аудіювання та говоріння.

Особливу увагу звертаємо на моделювання ситуацій майбутньої професійної діяльності. Реалізація цієї умови сприяє започаткуванню у навчальному процесі елементів новизни, творчості, створює атмосферу спілкування в ході заняття, підвищує якість вивчення англійської мови.

Моделюючи ситуацію як засіб навчання, викладач повинен враховувати різні фактори: тему і мету занять, конкретні обставини, максимальну адекватність реальної ситуації спілкування рівню підготовки курсантів для виконання поставлених завдань, їх можливість виявити ініціативу у виборі шляхів для розв'язання дидактичної проблеми, активізації мотивації навчання.

В основу моделювання професійних ситуацій у процесі навчання авіаційної англійської мови покладено механізм індивідуального і групового спілкування, взаємодії. Саме цей принцип пов'язує цілі навчання, характеризує засоби, способи і умови єдиного навчально-виховного процесу. Він характеризується такою організацією процесу, за якої курсанти активно спілкуються один з одним, обмінюються інформацією і збагачують свої знання; між учасниками складаються оптимальні взаємини, що є умовою успіху кожного із курсантів.

Специфікою трудової діяльності фахівців авіаційної сфери є різноманітність завдань, які потрібно вирішувати у процесі професійної діяльності. Одним з важливих є надання відповідних вказівок, дозволів, рекомендацій та інформації розпізнавання, відхилення й ухвалення відповідних рішень, важливих для безпеки польотів. Тому у процесі фахової підготовки в цілому, а особливо у процесі вивчення авіаційної англійської мови важливо включати студентів у діалогічну взаємодію, у постійне спілкування, що сприятиме формуванню діалогічних умінь. Мотивом активного опанування курсантами діалогічними вміннями є розуміння й усвідомлення суперечності між реальними знаннями, вміннями майбутніх авіаційних фахівців на певному етапі професійної підготовки і бажанням досягти вищого рівня професійної компетентності.

На першому етапі, етапі підготовки до формування діалогічних умінь, ми визначаємо найтипівіші ситуації діалогічного спілкування авіаційних фахівців у зв'язку із темами, що вивчаються; добираємо із друкованих та електронних джерел або укладаємо самостійно діалоги-зразки з використанням типових для конкретної професійної ситуації мовленнєвих

кліше (фраз радіомовлення), моделей мовленнєвої взаємодії учасників діалогу; визначаємо послідовність пред'явлення різних функціональних типів діалогу (запит, відповідь на запит, інструкція, вказівка, виконання інструкції чи вказівки).

На другому етапі власне навчання певного типу діалогу ми надаємо курсантам знання про функціональний тип діалогу, що вивчається, знайомимо з рольовими позиціями учасників фахового діалогу, його композиційною структурою; для зняття лексичних труднощів вводимо нові лексичні одиниці та мовленнєві структури діалогу, що презентується, із наголосенням на їх вимові (оскільки у діяльності майбутніх пілотів та диспетчерів управління повітряного руху сприйняття мовленнєвої інформації відбувається винятково на слух); коментуємо особливості вимови представниками різних національностей. Після цього пред'являємо фонограму діалогу для сприйняття на слух, а потім перевіряємо розуміння курсантами детального змісту діалогу, орієнтуючи їх на самостійне визначення рольових позицій учасників професійно-орієнтованого діалогу, його композиційної структури, виокремлення мовленнєвих кліше, постійних та змінних елементів у діалозі. В подальшому пропонуємо різноманітні види завдань, що спрямовані на відпрацювання діалогічних умінь на основі сприйнятого діалогу, частково видозмінюючи мовленнєву ситуацію, моделюючи поєднання реплік з різних типових діалогів у майбутній професійній діяльності.

Для закріплення діалогічних умінь курсанти готують презентацію діалогу, що сприймався, підбирають опори, що ілюструють фахову комунікативно-мовленнєву ситуацію, укладають діалоги, що її реалізують. Більш ефективне формування діалогічних умінь, перетворення їх у навичку ведення фахового діалогу відбувається у процесі залучення курсантів до ділових ігор, які дозволяють неодноразово повертатися до попереднього мовленнєвого акту.

Ефективність оволодіння курсантами професійними діалогічними вміннями залежить від розуміння ними таких умов: 1) кожен мовленнєвий акт повинен бути підпорядкованим конкретній меті; 2) ретельне планування кожного мовленнєвого акту; 3) постійний контроль за ходом реалізації мовленнєвого акту; 4) забезпечення зворотного зв'язку (врахування особливостей сприйняття адресата мовлення і відповідна корекція під час мовленнєвого акту); 5) детальний аналіз результатів ефективності акту мовлення.

В педагогічній літературі описана значна кількість форм та методів навчання, які передбачають навчання студентів у процесі

спільної діяльності, взаємодії (інтерактивні методи навчання). Застосування інтерактивних методів навчання обґрунтовується в світлі загальної теорії діяльності (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв), основними положеннями якої є: 1) цілеспрямованість будь-якої діяльності, тобто наявність з самого початку певної мети, за умови реалізації якої активна діяльність припиняється; 2) будь-який акт діяльності характеризується певним мотивом; О.М. Леонтьєв вважає, що «потребу» слід визначати відповідно до мотиву, бо мотив завжди відповідає тій чи іншій потребі; О.М. Леонтьєв вважає, що «до свого першого задоволення потреба «не знає» свого предмета, він ще повинен бути виявленим; тільки в результаті такого виявлення потреба набуває своєї предметності, а сприйманий (предметний, уявний) предмет – своєї спонукальної і направляючої діяльності функції, тобто стає мотивом» [3, с. 190]; 3) діяльність має свою структуру – модель, що складається з певних послідовних дій, кожна з яких характеризується тією чи іншою проміжною метою. Завдання кожного викладача – адаптувати застосування інтерактивних методів навчання до викладання «своєї» навчальної дисципліни.

Ми у процесі вивчення авіаційної англійської мови використовуємо такі інтерактивні методи навчання: «Броунівський рух», «Карусель», «Два-чотири-разом», «Спрощене судове слухання» та інші.

При застосуванні інтерактивного методу «Два-чотири-разом» ми пропонуємо курсантам запитання для невеликої дискусії чи аналізу гіпотетичної ситуації. Наприклад, у процесі вивчення теми English in aviation (Unit 1 [5]) курсанти у парах обговорюють питання 'Is R/T phraseology enough to communicate with?'. Викладач визначає час для висловлювання кожного в парі і спільного обговорення, курсанти попереджаються, що пари обов'язково мають дійти згоди. Далі пари об'єднуються в четвірки і обговорюють попередньо досягненні рішення щодо поставленої проблеми. Як і в парах, прийняття спільного рішення обов'язкове. Залежно від кількості курсантів можна об'єднати четвірки в більші групи чи перейти до колективного обговорення проблеми. Такий спосіб роботи сприяє розвитку мовленнєвої діяльності завдяки тому, що курсанти одне і те ж твердження повинні повторювати декілька разів, підбирати аргументи на користь своєї думки, а отже розширювати свій словниковий запас і навички аудіювання та говоріння, які є провідними у формуванні професійного володіння англійською мовою майбутніх авіаційних фахівців.

Метою застосування методу навчання «Спрощене судове слухання» є навчання

курсантів підбору аргументів, розвиток уміння бачити ситуацію з різних точок зору. Наприклад, при вивченні теми «Hydraulic loss» (Unit 5 [5]) пропонуємо для обговорення таку ситуацію: «A light aircraft has landed in marginal weather and skidded off the runway onto the field». Група ділиться на три однакові групи: судді, обвинувачені та обвинувачі. До кожного судді визначається один обвинувачуваний і один обвинувач. Кожна група проводить судове слухання у такій послідовності: а) вступні заяви учасників; б) обвинувачуваний викладає суть захисту, і його опитує суддя; в) обвинувач викладає аргументацію, і його опитує суддя; г) суддя вносить рішення і повідомляє його після того, як вся група знову об'єднується.

Заслугує на увагу з погляду розвитку мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців та розвитку їхньої пізнавальної діяльності застосування методу «Броунівський рух». Курсантам заздалегідь дається домашнє завдання: підготувати англійською мовою короткий текст з новою інформацією, наприклад, «Talk about the most extreme weather conditions you have experienced». (Unit 8 [5]). У ході заняття курсанти об'єднуються в пари і кожен повідомляє свою інформацію. Співрозмовник може поставити уточнюючі запитання щодо змісту цієї інформації. Потім курсанти знаходять іншу пару і знову розповідають цю ж ситуацію. Так повторюється чотири-п'ять разів. На наступному етапі ці історії переказують курсанти, що їх слухали. Також відбувається обговорення того, наскільки правильним було мовлення співрозмовників, завдяки яким питанням вдалося більш точно зрозуміти зміст почутого, які труднощі виникли у мовця і слухача.

Слід підкреслити, що саме по собі використання окремого методу навчання не гарантує підвищення ефективності навчальної діяльності курсантів з оволодіння розмовною та авіаційною англійською мовою. Їх ефективне конструювання і застосування у процесі навчання курсантів англійської мови можливе за умови системного застосування з урахуванням рівня комунікативної підготовки курсантів, фази і стратегії навчання, налагодження партнерської взаємодії і співробітництва учасників навчально-виховного процесу на основі суб'єкт-суб'єктних відносин, орієнтації викладача на діалогічну форму спілкування з курсантами, яка забезпечує сприятливий психологічний мікроклімат, атмосферу творчості і спонтанності під час занять, емоційний контакт із курсантами.

Ефективність оволодіння іноземною мовою значною мірою залежить від раціонального використання різноманітних засобів навчання, в тому числі й інформаційно-комунікаційних технологій.

У нашому досвіді під час професійного навчання майбутніх фахівців авіаційної галузі фаховою мовленнєвою компетенцією володіння ми використовуємо такі засоби інформаційно-комунікаційних технологій: мультимедійні комп'ютерні навчальні програми, довідково-інформаційні посібники, Інтернет, електронна пошта. Внаслідок застосування цих засобів відбувається інтенсивний обмін науково-технічною інформацією із англомовних країн. Всесвітня інформаційна мережа Інтернет дозволяє знайти практично-будь-яку інформацію з багатьох питань, допомогти у пошуку автентичних текстів щодо новітніх авіаційних технологій здійснення польотів, конструкції та будівництва сучасних аеропортів, обслуговування аеропортів та польотів у різних країнах світу.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій сприяє досягненню максимальної диференціації та індивідуалізації навчання курсантів із врахуванням їхніх індивідуальних запитів та рівня підготовки. Спираючись на автентичні тексти, що знайдені курсантами самостійно в мережі Інтернет, вони не тільки знайомляться із технологіями здійснення та обслуговування польотів в різних країнах, але й оволодівають лексичними, мовленнєвими, фонетичними вміннями та навичками, долають мовленнєві бар'єри здійснення комунікації іноземною мовою.

При підборі та підготовці відеосюжетів із Інтернету, розробці курсантами на їх основі презентацій ми беремо до уваги поступальність у нарощуванні складності та вибудовувати їх так, щоб за тематикою вони відповідали ситуаціям майбутньої діяльності авіафахівців. В структурі занять, на яких використовуються відеоматеріали з метою розширення лексичного запасу курсантів, розвитку усного мовлення, готовності до аудіювання різних особливостей мовлення в залежності від національної належності мовців, від особливостей їх темпераменту, емоційно-вольової сфери, рівня інтелекту, рівня володіння професійними навичками пілота або авіадиспетчера, ми виділяємо такі етапи:

1. Підготовчий – етап попереднього зняття мовленнєвих, мовних, лінгвокраєзнавчих та професійних труднощів; на цьому етапі ми актуалізуємо попередні знання, формулюємо очікування від перегляду відеосюжету. На цьому етапі пропонуємо завдання, які антиципують зміст тексту: узагальнення знань з теми, особливості назви відеоматеріалу, швидкий перегляд частини фільму без звуку, зміст питань або правильних / помилкових тверджень.

2. Основний – розвиток умінь сприйняття інформації; тут ми радимо курсантам заносити інформацію, що сприймається, у заздалегідь заготовлені форми (наприклад, при спостереженні

за веденням радіообміну між пілотом та авіадиспетчером курсанти записують у дві колонки ключові слова кожної фрази), можуть відзначати ті положення, в сприйнятті яких вони мали труднощі. Доцільними тут є такі види завдань: на розвиток рецептивних умінь на рівні виділення змістової інформації, які спрямовані на пошук правильних відповідей на питання, визначення правильних і неправильних суджень, зіставлення розрізнених речень із змістовими частинами тексту, встановлення причинно-наслідкових зв'язків

3. Контрольний – контроль розуміння основного змісту може відбуватися як у процесі групової роботи викладача і з курсантами, так в процесі взаємодії «курсант – курсант».

4. Процесуально-діяльнісний – розвиток мовленнєвих навичок і вмінь усного мовлення, що передбачає обговорення сюжету, відтворення фактичної інформації, доведення обґрунтованості застосування професійних фраз і дій учасників ситуації. Цей етап передбачає використання завдань, які спрямовані на розвиток навичок говоріння. При цьому завданні курсантам пропонують висловити припущення про подальший розвиток зв'язків тексту та їх розвиток.

5. Рефлексивно-оцінювальний – самоаналіз сприйнятої інформації та рівня сформованості умінь аудіювання та говоріння.

Висновки. В результаті поетапного формування мотивації вивчення авіаційної англійської мови за допомогою включення студентів у постійну діалогову взаємодію, використання різноманітних відоматеріалів, інформаційних технологій курсанти на достатньому рівні оволодівають умінями аудіювання та говоріння, підвищується їх рівень готовності до ведення радіообміну англійською

мовою з носіями різних акцентів, ступінь самостійності засвоєння інформації, створюється атмосфера інтелектуального задоволення від сприйняття інформації, самого процесу мовленнєвої діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці інтерактивних завдань для підвищення компетентності володіння професійною англійською мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Залевская А. А. Речевая ошибка как инструмент научного исследования / А. А. Залевская // Вопросы психологии. – 2009. – № 9. – С. 6–21.
2. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики: [учебн. для студ. вузов] / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл; СПб.: Лань, 2003. – 287 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
4. Хомский Н. Введение в формальный анализ естественных языков / Ноам Хомский, Д. Миллер. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 64 с.
5. Emery H., Roberts A. Aviation English for ICAO compliance. – Macmillan Publishers Limited, 2008. – 128 p.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Zalevskaya A.A. Rechevaya oshibka kak instrument nauchnogo issledovaniia, Voprosy psikhologii, –2009.– № 9. – S. 6–21.
2. Leontiev A.A. Osnovy psiholingvistiki: uchebnik dlia studentov vuzov. – Moskva, Smysl; Sankt-Peterburg, Lan, – 2003. –287 s.
3. Leontiev A.N. Deiatelnost. Soznanie. Lichnost. – Moskva: Politizdat. –1977. – 304 s.
4. Homsky N. Vvedenie v formalnyj analiz estestvennyh yazykov. –Moskva: Yeditorial URSS, 2003. – 64 s.
5. Emery H., Roberts A. Aviation English for ICAO compliance. – Macmillan Publishers Limited, 2008. – 128 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Омельяненко Наталія Віталіївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Наукові інтереси: вдосконалення мовленнєвої компетенції фахівців авіаційної галузі.

УДК 378.1

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕФІНІЦІЙ «МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА», «ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» ЯК БАЗОВИХ У ДОСЛІДЖЕННІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТЬОГО ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІКИ

Олена ПАВЛЕНКО (Черкаси)

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві освіта стала однією з найбільших сфер людської діяльності. Освіта, особливо вища економічна освіта, розглядається як головний, провідний чинник соціального, політичного й економічного прогресу. У силу своєї багатофункціональності економічна освіта – складне соціальне й педагогічне явище. Сьогодні

без повноцінної економічної освіти неможливо забезпечити включення людини в такі соціальні групи, як сім'я, трудовий колектив та ін. Зміст сучасної економічної освіти необхідно спрямувати на підготовку майбутнього громадянина до життя й діяльності в нових соціально-економічних відносинах. Система економічної освіти повинна бути адекватна